

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δέκατο τμήμα)

της 11ης Μαρτίου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Άρθρο 5 – Απόφαση περί επιστροφής – Πατέρας ανήλικου παιδιού, πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συνεκτίμηση των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού κατά την έκδοση της αποφάσεως περί επιστροφής»

Στην υπόθεση C-112/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) με απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Φεβρουαρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

M. A.

κατά

État belge,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δέκατο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Pešič, πρόεδρο τμήματος, K. Λυκούργο (εισηγητή) και I. Jarukaitis, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Ράντος

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο M. A., εκπροσωπούμενος από τον D. Andrien, avocat,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Jacobs, M. Van Regemorter και C. Pochet, επικουρούμενες από τους D. Matray και S. Matray, avocats,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Cattabriga και E. Montaguti,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ 2008, L 348, σ. 98), σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής καθώς και με τα άρθρα 24 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως την οποία άσκησε ο Μ. Α. κατά της αποφάσεως του Conseil du contentieux des étrangers (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, Βέλγιο) με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή του με αίτημα την ακύρωση των αποφάσεων με τις οποίες ο Μ. Α. διατάχθηκε να εγκαταλείψει τη βελγική επικράτεια και του απαγορεύθηκε η είσοδος στη χώρα.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της Διεθνούς Συμβάσεως για τα δικαιώματα του παιδιού, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου 1989, ορίζει τα ακόλουθα:

«Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.»

Το δίκαιο της Ένωσης

- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 22 και 24 της οδηγίας 2008/115 έχουν ως εξής:

«(22) Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν πρωτίστως υπόψη το “συμφέρον του παιδιού” κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών[, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950], τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν πρωτίστως υπόψη το σεβασμό της οικογενειακής ζωής κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

[...]

(24) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον [Χάρτη].»

- 5 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας.»

- 6 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη:

α) τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού,

- β) την οικογενειακή ζωή,
- γ) την κατάσταση της υγείας του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας, και τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης.»
- 7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:
- «Τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 5.»
- 8 Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/115 έχει ως ακολούθως:
- «Εφόσον απαιτείται, τα κράτη μέλη μπορούν να παρατείνουν την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης για κατάλληλο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, όπως τη διάρκεια της παραμονής, την ύπαρξη παιδιών που φοιτούν σε σχολείο και την ύπαρξη άλλων οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών.»
- 9 Το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:
- «1. Στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας διατίθεται αποτελεσματικό ένδικο μέσο το οποίο του επιτρέπει να προσφεύγει κατά των αποφάσεων που αφορούν την επιστροφή ή να ζητεί την επανεξέτασή τους, όπως αναφέρεται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής ή αρμόδιου οργάνου που απαρτίζεται από μέλη αμερόληπτα και απολαύοντα εχέγγυα ανεξαρτησίας.»
- 10 Το άρθρο 14, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:
- «Τα κράτη μέλη, με εξαίρεση την κατάσταση που καλύπτεται από τα άρθρα 16 και 17, μεριμνούν ώστε να λαμβάνονται κατά το δυνατόν υπόψη οι ακόλουθες αρχές σε σχέση με υπηκόους τρίτων χωρών κατά το χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, το οποίο χορηγείται σύμφωνα με το άρθρο 7 και κατά τα χρονικά διαστήματα για τα οποία αναβάλλεται η απομάκρυνση σύμφωνα με το άρθρο 9:
- α) εξασφαλίζεται η οικογενειακή ενότητα με μέλη της οικογένειας που ευρίσκονται στο έδαφος του κράτους μέλους,
- β) παρέχονται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και κάθε απαραίτητη θεραπευτική αγωγή,
- γ) παρέχεται στους ανηλίκους πρόσβαση στο βασικό εκπαιδευτικό σύστημα, ανάλογα με τη διάρκεια της διαμονής τους,
- δ) λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων.»

Το βελγικό δίκαιο

- 11 Το άρθρο 74/13 του loi du 15 décembre 1980, sur l'accès au territoire, l'établissement, le séjour et l'éloignement des étrangers (νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, σχετικά με την πρόσβαση στη βελγική επικράτεια, τη διαμονή και την απομάκρυνση των αλλοδαπών) (*Moniteur belge* της 31ης Δεκεμβρίου 1980, σ. 14584), ορίζει τα ακόλουθα:
- «Κατά τη λήψη αποφάσεως περί απομακρύνσεως, ο Υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του λαμβάνει υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, την οικογενειακή ζωή και την κατάσταση της υγείας του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 12 Στις 24 Μαΐου 2018 εκδόθηκε σε βάρος του Μ. Α. διαταγή προς εγκατάλειψη της βελγικής επικράτειας, καθώς και απόφαση περί απαγορεύσεως εισόδου, οι οποίες του κοινοποιήθηκαν την επομένη. Οι αποφάσεις αυτές στηρίζονταν σε αδικήματα τα οποία ο αναιρεσείων είχε διαπράξει στη χώρα και στο ότι, ως εκ τούτου, έπρεπε να θεωρηθεί ότι αυτός μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη, ανέφεραν δε παράλληλα ότι ο αναιρεσείων είχε δηλώσει ότι έχει μια σύντροφο βελγικής ιθαγενείας και μια θυγατέρα γεννηθείσα στο Βέλγιο.
- 13 Με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2019 το Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο επιλύσεως ενδίκων διαφορών δικαίου αλλοδαπών) απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο Μ. Α. κατά των ως άνω αποφάσεων.
- 14 Στις 15 Μαρτίου 2019 ο Μ. Α. άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 15 Προς στήριξη της αιτήσεως αναίρεσεως ο Μ. Α. διατείνεται, ιδίως, ότι το Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο επιλύσεως ενδίκων διαφορών δικαίου αλλοδαπών) κακώς έκρινε ότι δεν είχε έννομο συμφέρον να προβάλει την αιτίασή του περί παραβάσεως του άρθρου 24 του Χάρτη, με το σκεπτικό ότι ο Μ. Α. δεν διευκρίνισε ότι ενεργούσε εξ ονόματος του ανήλικου παιδιού του. Συναφώς, ο Μ. Α. υπογραμμίζει, αφενός, ότι το παιδί του έχει βελγική ιθαγένεια, δεν είναι αποδέκτης των προσβληθεισών ενώπιον του Conseil du contentieux des étrangers (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών δικαίου αλλοδαπών) πράξεων και, επομένως, δεν νομιμοποιείται ενεργητικώς και, αφετέρου, ότι δεν απαιτείται να ενεργεί ο ίδιος εξ ονόματος του παιδιού προκειμένου να είναι δυνατή η υπεράσπιση των βέλτιστων συμφερόντων του. Ο Μ. Α. εκθέτει, εξάλλου, ότι το παιδί του, προκειμένου να συνεχίσει την οικογενειακή ζωή του με τον ίδιο, είναι αναγκασμένο να εγκαταλείψει το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να στερηθεί την πλήρη άσκηση του ουσιώδους μέρους των δικαιωμάτων που παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο επιλύσεως ενδίκων διαφορών δικαίου αλλοδαπών) έκρινε, εμμέσως αλλά μετά βεβαιότητας, ότι τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνον αν η επίμαχη διοικητική απόφαση αφορά ρητώς το παιδί αυτό. Επισημαίνει ότι οι εκ μέρους του Μ. Α. αιτιάσεις όσον αφορά την παραδοχή αυτή αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 74/13 του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, σχετικά με την πρόσβαση στη βελγική επικράτεια, τη διαμονή και την απομάκρυνση των αλλοδαπών, που μεταφέρει στην εθνική έννομη τάξη το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115.
- 17 Αντιθέτως, το δικαστήριο αυτό κρίνει ότι η προβαλλόμενη υποχρέωση του αναιρεσείοντος να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της ως άνω αποφάσεως εξ ονόματος του παιδιού του, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το συμφέρον του παιδιού αυτού, συνδέεται με το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποίησης, η οποία δεν αφορά την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.
- 18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, το οποίο επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη, κατά την εφαρμογή της οδηγίας αυτής, τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της ίδιας οδηγίας και τα άρθρα 24 και 47 του [Χάρτη], την έννοια ότι απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού το οποίο είναι πολίτης της Ένωσης, ακόμη και όταν η απόφαση επιστροφής λαμβάνεται μόνον έναντι του γονέα του;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 19 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής, καθώς και τα άρθρα 24 και 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού πριν εκδώσουν απόφαση περί επιστροφής, συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου, ακόμη και όταν ο αποδέκτης της αποφάσεως αυτής δεν είναι ένας ανήλικος, αλλά ο πατέρας του.
- 20 Εισαγωγικώς, πρώτον, πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά τον Μ. Α., δεδομένου ότι το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) υπέβαλε ερώτημα στο Δικαστήριο σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη και του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/115, πρέπει να εξεταστεί αν οι ως άνω διατάξεις έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας υπήκοος τρίτης χώρας, αποδέκτης αποφάσεως περί επιστροφής συνοδευόμενης από απαγόρευση εισόδου, πρέπει να ενεργεί εξ ονόματος του ανήλικου παιδιού του ενώπιον του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της νομιμότητας της αποφάσεως αυτής, προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του ως άνω παιδιού.
- 21 Κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, και όχι στους διαδίκους της κύριας δίκης, να απευθυνθεί στο Δικαστήριο. Επομένως, μόνον ο εθνικός δικαστής δύναται να καθορίσει τα ερωτήματα που πρέπει να υποβληθούν στο Δικαστήριο, οι δε διάδικοι δεν δύνανται να μεταβάλουν το περιεχόμενό τους. Άλλωστε, η απάντηση σε αιτήματα τροποποίησης των ερωτημάτων που υποβάλλονται από τους διαδίκους της κύριας δίκης θα ερχόταν σε αντίθεση προς την αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ καθώς και προς την υποχρέωση του Δικαστηρίου να διασφαλίζει στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, βάσει της διατάξεως αυτής, στα ενδιαφερόμενα μέρη κοινοποιούνται μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, T-Mobile Czech Republic και Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, σκέψεις 28 και 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 22 Εν προκειμένω, από το σκεπτικό της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ρητώς ότι το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποίησης, κατά την έννοια του εθνικού δικονομικού δικαίου, δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.
- 23 Επομένως, στο υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση χωρίς να ληφθεί υπόψη το αίτημα του Μ. Α. Επιπλέον, υπό τις περιστάσεις αυτές, η ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη και του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 δεν φαίνεται να είναι αναγκαία για να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο δικαστήριο αυτό.
- 24 Δεύτερον, πρέπει να σημειωθεί ότι το προδικαστικό ερώτημα στηρίζεται στην παραδοχή ότι η διαμονή του Μ. Α. στη βελγική επικράτεια είναι παράτυπη. Συγκεκριμένα, από το άρθρο 2, παράγραφος 1, και από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 απορρέει ότι απόφαση περί επιστροφής μπορεί να εκδοθεί σε βάρος υπηκόου τρίτης χώρας μόνον αν αυτός δεν διαμένει ή δεν διαμένει πλέον νομίμως στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους (πρβλ. απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, σκέψεις 37 και 38).
- 25 Κατόπιν της διευκρίνισής αυτής, σημειώνεται ότι από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι η θυγατέρα του Μ. Α. είναι ανήλικη βελγικής ιθαγενείας.
- 26 Μια τέτοια περίπτωση, όμως, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να πρέπει να χορηγηθεί στον Μ. Α. τίτλος διαμονής στη βελγική επικράτεια δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ. Τούτο θα συμβαίνει, καταρχήν, σε περίπτωση που, ελλείψει τέτοιου τίτλου διαμονής, ο Μ. Α. και η θυγατέρα του θα υποχρεωθούν να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του [πρβλ. απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2020,

- Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Σύζυγος πολίτη της Ένωσης), C-836/18, EU:C:2020:119, σκέψεις 41 έως 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία]. Στο πλαίσιο της ως άνω εκτίμησης, οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να λάβουν δεόντως υπόψη το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής καθώς και το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 7 και στο άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη.
- 27 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι, για την εκτίμηση αυτή είναι μεν κρίσιμη η περίπτωση ότι ο έτερος γονέας του παιδιού είναι όντως ικανός και διατεθειμένος να αναλάβει μόνος την καθημερινή και πραγματική φροντίδα του παιδιού, αλλά το στοιχείο αυτό δεν επαρκεί αφ' εαυτού για να κριθεί ότι δεν υφίσταται, μεταξύ του γονέα που είναι υπήκοος τρίτης χώρας και του παιδιού, σχέση εξαρτήσεως τέτοιου είδους ώστε το παιδί να είναι αναγκασμένο να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης αν δεν αναγνωρισθεί δικαίωμα διαμονής στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας. Πράγματι, μια τέτοια διαπίστωση πρέπει να στηρίζεται στη συνεκτίμηση, προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, ιδίως δε της ηλικίας του παιδιού, της σωματικής και συναισθηματικής του αναπτύξεως, της εντάσεως του συναισθηματικού του δεσμού με καθέναν από τους γονείς του, καθώς και του κινδύνου που θα συνεπαγόταν για την ισορροπία του παιδιού ο αποχωρισμός του από τον γονέα υπήκοο τρίτης χώρας (πρβλ. απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψεις 70 και 71).
- 28 Πρέπει πάντως να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ θεσπίζει διαδικασία άμεσης συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των δικαστηρίων των κρατών μελών. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου, στο οποίο εναπόκειται να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο αν η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή, ενώ το Δικαστήριο είναι αρμόδιο αποκλειστικώς να αποφανθεί επί της ερμηνείας ή του κύρους των νομοθετημάτων της Ένωσης, με βάση τα πραγματικά περιστατικά που του εκθέτει ο εθνικός δικαστής (απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2017, Polbud – Wykonawstwo, C-106/16, EU:C:2017:804, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Επομένως, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση με βάση την παραδοχή ότι ο M.A διαμένει παρανόμως στη βελγική επικράτεια, τη βασιμότητα της οποίας οφείλει όμως να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.
- 30 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όταν ένας υπήκοος τρίτης χώρας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/115, υπόκειται, καταρχήν, στους προβλεπόμενους σε αυτήν κοινούς κανόνες και διαδικασίες ενόψει της απομακρύνσεώς του, και τούτο για όσο διάστημα δεν έχει, ενδεχομένως, ρυθμιστεί το ζήτημα της παραμονής του (πρβλ. αποφάσεις της 7ης Ιουνίου 2016, Affum, C-47/15, EU:C:2016:408, σκέψη 61, και της 19ης Μαρτίου 2019, Arif κ.λπ., C-444/17, EU:C:2019:220, σκέψη 39).
- 31 Παράλληλα, το άρθρο 5, στοιχείο α', της οδηγίας 2008/115 επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού κατά την εφαρμογή της οδηγίας αυτής.
- 32 Όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα της, η διάταξη αυτή αποτελεί γενικό κανόνα ο οποίος δεσμεύει τα κράτη μέλη αφ' ης στιγμής αυτά εφαρμόζουν την εν λόγω οδηγία, πράγμα το οποίο συμβαίνει, μεταξύ άλλων, όταν, όπως εν προκειμένω, η αρμόδια εθνική αρχή εκδίδει απόφαση περί επιστροφής, συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου, σε βάρος υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παρανόμως στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους και ο οποίος είναι, επιπλέον, πατέρας ανήλικου που διαμένει νομίμως στο έδαφος αυτό.

- 33 Επομένως, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, από τη διάταξη αυτή δεν μπορεί να συναχθεί ότι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μόνον όταν η απόφαση περί επιστροφής αφορά ανήλικο, αποκλεισμένων των αποφάσεων περί επιστροφής που εκδίδονται σε βάρος των γονέων του ανηλίκου αυτού [πρβλ. απόφαση της 8ης Μαΐου 2018, Κ.Α. κ.λπ. (Οικογενειακή επανένωση στο Βέλγιο), C-82/16, EU:C:2018:308, σκέψη 107].
- 34 Η ερμηνεία αυτή επιρρωννύεται, εξάλλου, τόσο από τον σκοπό τον οποίο επιδιώκει το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 όσο και από τη γενική οικονομία της οδηγίας αυτής.
- 35 Ως εκ τούτου, όσον αφορά τον σκοπό τον οποίο επιδιώκει το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, πρέπει να σημειωθεί, αφενός, ότι, όπως επιβεβαιώνουν οι αιτιολογικές σκέψεις 22 και 24 της εν λόγω οδηγίας, το άρθρο αυτό αποσκοπεί να εξασφαλίσει, στο πλαίσιο της διαδικασίας επιστροφής που προβλέπει η ως άνω οδηγία, την τήρηση διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα του παιδιού, όπως αυτά κατοχυρώνονται στο άρθρο 24 του Χάρτη. Επομένως, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει, το εν λόγω άρθρο 5 δεν μπορεί να ερμηνεύεται στενά [βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 14ης Φεβρουαρίου 2019, Buivids, C-345/17, EU:C:2019:122, σκέψη 51, και της 26ης Μαρτίου 2019, SM (Παιδί που τελεί υπό το αλγερινό σύστημα kafala), C-129/18, EU:C:2019:248, σκέψη 53].
- 36 Αφετέρου, το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη προβλέπει ότι, σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίδεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Επομένως, η ως άνω διάταξη έχει, αυτή καθαυτήν, ευρεία διατύπωση και εφαρμόζεται σε αποφάσεις οι οποίες, όπως μια απόφαση επιστροφής εκδοθείσα σε βάρος υπηκόου τρίτης χώρας, γονέα ανηλίκου, δεν έχουν μεν ως αποδέκτη τον ανήλικο, αλλά έχουν σημαντικές συνέπειες για τον ανήλικο αυτόν.
- 37 Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται από το άρθρο 3, παράγραφος 1, της Διεθνούς Συμβάσεως για τα δικαιώματα του παιδιού, στο οποίο παραπέμπουν ρητώς οι επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 24 του Χάρτη.
- 38 Κατά το ως άνω άρθρο 3, παράγραφος 1, το συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά. Επομένως, η διάταξη αυτή καλύπτει, γενικά, όλες τις αποφάσεις και όλες τις δράσεις που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τα παιδιά, όπως επισήμανε η επιτροπή των δικαιωμάτων του παιδιού των Ηνωμένων Εθνών [βλ., συναφώς, γενική παρατήρηση αριθ. 14 (2013) της επιτροπής των δικαιωμάτων του παιδιού επί του δικαιώματος που παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του (άρθρο 3, παράγραφος 1), CRC/C/GC/14, σημείο 19].
- 39 Όσον αφορά, δεύτερον, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 5, στοιχείο α', της οδηγίας 2008/115, πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι, όταν ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να λαμβάνονται υπόψη τα στοιχεία που απαριθμούνται στο ως άνω άρθρο 5 μόνον ως προς τον υπήκοο τρίτης χώρας για τον οποίο έχει εκδοθεί η απόφαση περί επιστροφής, το προέβλεψε ρητώς.
- 40 Συγκεκριμένα, σε αντίθεση με το άρθρο 5, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2008/115, από το άρθρο 5, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής προκύπτει ρητώς ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν δεόντως υπόψη μόνον την κατάσταση της υγείας του «συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας», ήτοι την κατάσταση της υγείας του αποδέκτη της απόφασης περί επιστροφής.
- 41 Δεύτερον, από το άρθρο 5, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής απορρέει ότι τα κράτη μέλη, όταν προτίθενται να εκδώσουν απόφαση περί επιστροφής, οφείλουν να λαμβάνουν επίσης δεόντως υπόψη την οικογενειακή ζωή. Το δε άρθρο 7 του Χάρτη, που αφορά ιδίως το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής, το οποίο μπορεί να επικαλεστεί ένας παρανόμως διαμένων υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, όπως ο Μ. Α., είναι ο πατέρας ανηλίκου παιδιού, πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη, που προβλέπει την υποχρέωση να λαμβάνεται υπόψη το

υπέρτερο συμφέρον του ανήλικου παιδιού του [πρβλ. απόφαση της 26ης Μαρτίου 2019, SM (Παιδί που τελεί υπό το αλγερινό σύστημα kafala), C-129/18, EU:C:2019:248, σκέψη 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 42 Τρίτον, άλλες διατάξεις της οδηγίας 2008/115, όπως το άρθρο 7, παράγραφος 2, και το άρθρο 14, παράγραφος 1, αυτής, συγκεκριμενοποιούν την υποχρέωση συνεκτιμήσεως των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού, ακόμα και σε περίπτωση που το παιδί δεν είναι ο αποδέκτης της οικείας αποφάσεως.
- 43 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, σε συνδυασμό με το άρθρο 24 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού πριν εκδώσουν απόφαση περί επιστροφής, συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου, ακόμη και όταν ο αποδέκτης της αποφάσεως αυτής δεν είναι ένας ανήλικος, αλλά ο πατέρας του ανήλικου αυτού.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δέκατο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, σε συνδυασμό με το άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού πριν εκδώσουν απόφαση περί επιστροφής, συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου, ακόμη και όταν ο αποδέκτης της αποφάσεως αυτής δεν είναι ένας ανήλικος, αλλά ο πατέρας του ανήλικου αυτού.

(υπογραφές)